

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВИ У МІЖНАРОДНОМУ ПОВІТРЯНОМУ ПРАВІ

Із самого початку розвитку міжнародних відносин однією з головних складових їх існування був перетин кордонів. У стародавні часи для цього використовувались вози або їздові тварини, але пізніше, з розвитком промисловості, потяги, автомобілі, кораблі і навіть літаки. Міжнародне право еволюціонує разом із людством, поширюючи свою дію на сушу, море, повітря, космос, створюючи норми, що регулюють окремі правовідносини. Таким чином, у другій половині ХХ ст. відбувся остаточний його поділ на галузі з урахуванням класичних і нових. Для врегулювання відносин щодо порядку використання повітряного простору, функціонування цивільної авіації, перетину повітряних кордонів відокремили таку галузь як міжнародне повітряне право.

Міжнародне повітряне право – це галузь міжнародного публічного права, у межах якої об'єднуються спеціальні юридичні принципи і норми, які визначають правове становище повітряного простору для літальних апаратів, які в ньому знаходяться [1].

Основними джерелами міжнародного повітряного права стали багатосторонні міжнародні договори, наприклад, Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 року; Конвенція про визнання прав на повітряне судно 1948 року; Конвенція про шкоду, завдану іноземним повітряним судном третім особам на поверхні 1952 року; Конвенція про злочини і деякі інші акти на борту повітряного судна 1963 року; Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 року; Конвенція про боротьбу з незаконними актами насильства в аеропортах, що обслуговують міжнародну цивільну авіацію 1988 року; Договір про відкрите небо 1992 року, тощо [2].

Відповідальність за правопорушення у міжнародному повітряному праві може нести як авіаперевізник, так і держава. Авіаперевізник буде нести відповідальність у разі заподіяння смерті або шкоди здоров'ю пасажирів, а також за збитки, що заподіяні запізненням під час перевезення (якщо не доведе, що

це сталося через обставини, які він не міг врегулювати). Держава ж відповідає за порушення принципів та норм галузі міжнародного повітряного права (наприклад, за порушення суверенітету у повітряному просторі). Незважаючи на важливість цієї теми та неодноразові спроби кодифікації норм правової відповідальності держав у міжнародному повітряному праві, досі не існує єдиної універсальної конвенції з цього питання [3].

На нашу думку, це є однією з головних прогалин у міжнародному праві взагалі. Це можна довести, розглянувши як приклад нещодавню авіакатастрофи у Тегерані. 8 січня 2020 року над Тегераном ракетам був випадково збитий пасажирський літак, що належав компанії «Міжнародні авіалінії України». У результаті цієї катастрофи загинули усі 176 осіб, що перебували на борту літака. На жаль, замість оперативного розслідування та сприяння йому, Іранська влада заперечувала свою причетність до цієї трагедії та наполягала, що вона сталася через технічні помилки. Але після відкриття «чорної скриньки» та усіх подальших експертиз, заперечувати причетність іранських військ було неможливо. Навіть беручи це до уваги, Іран відмовився брати на себе відповідальність за цю катастрофу, посилаючись на «людську помилку». За їх версією, військові випадково прийняли літак за «ворожу ціль» [4].

Але ж, посилаючись на визначення відповідальності держав, що була приведена раніше, Іран повинен був відповідати за порушений «принципи загальної поваги прав людини» (у даному випадку – спричинення їх смерті) та «принципу співробітництва» (у даному випадку – перепони розслідуванню). Усі перелічені вище події могли бути як обтяжливими факторами, так і прямою причиною для примусу Ісламської Республіки Іран до притягнення до відповідальності, але цього не відбулося. Єдиним наслідком цієї жакливої події стало те, що Україна скасувала всі авіарейси до Ірану на невизначений строк. Тобто, вбивство 176 осіб залишилося непокараним.

На нашу думку, це наслідок відсутності універсальної конвенції, у якій було би зазначено всі види правопорушень та розміри відповідальності за їх скоєння.

Джерела:

1. Міжнародне повітряне право. URL: https://kmeep.law.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mizhn_povitr_pr.pdf.

2. Джерела міжнародного повітряного права. URL: <https://lawbook.online/pravovoe-regulirovanie-mejdunarodnoe/ponyattya-printsipi-djerela-mijnarodnogo-21804.html>.
3. Відповідальність у міжнародному повітряному праві та мирні засоби розв'язання міжнародних спорів. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/mg/lectures/lecture_8.html.
4. Збиття Boeing 737 під Тегераном. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Збиття_Boeing_737_під_Тегераном.

Науковий керівник – к.ю.н., старший викладач Дерунець Н. О.